

**ОБГРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ
СИТУАЦІЇ УСПІХУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

У статті розкрито значення ситуації успіху для самореалізації майбутнього вчителя, розроблено й обґрунтовано педагогічну технологію створення ситуації успіху майбутнього вчителя, що ґрунтується на особистісно-діяльнісному підході і передбачає діагностико- організаційний, підготовчо-моделювальний, процесуально-діяльнісний і рефлексивно-коригувальний етапи.

Ключові слова: ситуація успіху, технологія створення ситуації успіху, особистісно-діяльнісний підхід, майбутній вчитель, професійна підготовка.

В статье раскрыто значение ситуации успеха для самореализации будущего учителя, разработана и обоснована педагогическая технология создания ситуации успеха будущего учителя, которая базируется на личностно-деятельном подходе и предусматривает диагностико-организационный, подготовительно-моделирующий и рефлексивно-корректирующий этапы.

Ключевые слова: ситуация успеха, технология создания ситуации успеха, личностно-деятельностный подход, будущий учитель, профессиональная подготовка.

The article disclosed importance of success situation for a future teacher, developed and justified pedagogical technology for creation of the success situation for a future teacher, which is grounded on personally-active approach and involves diagnostically-organizational, preparatively-modeling, procedurally-active and reflexively-correctional stages.

Keywords : success situation, technology for creation of the success situation personally-active approach, future teacher, professional training

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх учителів розуміється як процес і результат освоєння суб'єктами навчання системи професійних знань, формування професійних умінь (інтелектуальних, організаторських, рефлексивних тощо), розвиток професійно-особистісних якостей (відповідальність, комунікативність, активність тощо), розвиток на цій основі професійних ціннісних орієнтацій і особистісного самовизначення

і самореалізації.

Враховуючи основні завдання професійного розвитку майбутнього вчителя, розглядаємо його на засадах використання педагогічної технології, що забезпечує формування у нього системи психолого- педагогічних, фахових, знань; розвиток професійних умінь, компетенцій, способів діяльності; становлення ціннісного відношення до педагогічної діяльності; накопичення і збагачення суб'єктивного особистісного досвіду застосування технологій.

Підсумком і одночасно показником ефективності підготовки студентів є підвищення якості професійної підготовки.

Мета статті - обґрунтувати педагогічну технологію, що сприяє створенню ситуацій успіху майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Технологічний підхід до освітнього процесу передбачає спрямоване, поетапне, інструментальне управління цим процесом і гарантоване досягнення поставлених навчальних цілей. Ця міждисциплінарна комплексна проблема активно розробляється як у вітчизняній, так і в зарубіжній педагогіці. Доцільність технологічного підходу до педагогічної реальності обґрунтовано у працях В.Беспалько, В.Боголюбової, В.Гузєєва, Т.Ільїної, М.Кларіна, М.Левіної, В.Монахова, Т.Назарової, Н.Нікандрова, Ю.Овакімяна, В.Піліповського, Г.Селевко, В.Сластьоніна, А.Умана, а також зарубіжних дослідників (Л.Андерсона, Дж.Блоку, Б.Блума, Т.Гілберта, Н.Гронлунда, Р. Мейджера й інших).

При проектуванні і конструюванні професійно-орієнтованих технологій доцільно враховувати такі принципи [4]:

- системності, цілісності, згідно яким технологія має в інтегрованому вигляді представляти систему професійно-орієнтованих цілей, методів, засобів, форм і умов навчання;
- відтвореності, тобто, відтворення технології з урахуванням характеристик спеціального професійно-орієнтованого навчального

середовища гарантує досягнення поставлених освітніх цілей;

- адаптивності процесу навчання до особистості студента, врахування його особливостей, потреб, можливостей, запитів.

Оскільки ми розглядаємо створення ситуацій успіху майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки, то педагогічна технологія має такі особливості. У процесі дослідження доведено, що створення ситуації успіху, з одного боку, вимагає врахування індивідуальних особливостей особистості, з іншого, - досягнення успіху вимагає від індивіда продуктивної активності в різних видах діяльності. Тому в основу розробленої авторської технології створення ситуацій успіху майбутнього вчителя покладено *особистісно-діяльнісний підхід*, який: 1) визначає студента основним суб'єктом педагогічного процесу; 2) передбачає проектування мети професійної підготовки якнайповнішого розвитку індивідуальних здібностей, реалізацію індивідуально-особистісного життєвого проекту, визначення професійних планів і способів самореалізації; 3) стверджує принцип самоорганізації, втілення якого відбувається у спеціально створеному педагогом освітньому середовищі, що передбачає творчу взаємодію викладачів і студентів, спрямовану на самореалізацію на основі визначення індивідуальної траєкторії професійної підготовки; 4) передбачає залучення студентів у різні види діяльності з метою їхньої професійної самореалізації. Установлено, що ефективним шляхом реалізації зазначеного підходу в сучасному ВНЗ є *диференціація* професійної підготовки студентів.

Розроблена педагогічна технологія створення ситуацій успіху майбутнього вчителя передбачає діагностико-організаційний, підготовчо-моделювальний, процесуально-діяльнісний і рефлексивно-коригувальний етапи .

Діагностико-організаційний етап: здійснення комплексної діагностики сформованості особистісних професійних якостей майбутніх учителів, їхніх індивідуальних особливостей з метою створення підгруп студентів.

Підготовчо-моделювальний етап: викладач визначає мету і зміст

діяльності студентів у межах змодельованої ситуації, прогнозує можливі варіанти її перебігу; опосередковано налаштовує студентів на досягнення успіху, стимулює ціннісні установки на професію вчителя.

Крім того, на цьому етапі завданням викладача також є формування в студентів установки на успішне виконання навчального завдання. При цьому діяльність викладача передбачає нейтралізацію пам'яті студентів від тих негативних емоцій, які можуть бути в попередній діяльності, передбаченні позитивних емоційних реакцій, налаштуванні на позитивну перспективу в досягненні успіху, актуалізацію їхньої позитивної емоційної пам'яті.

Успіх у професійній підготовці студентів полягає в перетворенні навчально-виховного процесу і самоосвіти у цінність для особистості. На базі професійно-пізнавальних потреб формуються пізнавальні інтереси, які виступають як якісне особистісне утворення, що відрізняється своєю цілеспрямованою інтеграцією думок і почуттів на задоволення пізнавальних потреб. Інтерес певною мірою виконує оцінні й орієнтовані функції при виборі засобів по задоволенню пізнавальних потреб, оцінки значущості їх для досягнення мети. Практика показує, що на базі професійно-пізнавальних потреб і інтересів формуються цілі професійної підготовки. Отже, пізнавальні потреби, інтереси, мета учіння є підґрунтям формування професійно-пізнавальних цінностей.

Мотив - це те, що визначає, стимулює, спонукає людину до здійснення будь-якої дії, що включена у визначену цим мотивом діяльність [1]. Слід зазначити, що без мотиву досягнення й прагнення до ідеалу успіх відсутній. Цей мотив визначає позитивне відношення студентів до ситуації успіху й надає навчальній і професійній діяльності, в межах якої він формується, характер особистісної значущості. Сформованість цього компонента сприяє розвитку таких життєвих цінностей як орієнтація на успіх, збереженню почуття власної гідності, повага до оточуючих людей, оволодіння засобами емоційного реагування й поведінки. Вказані цінності в цілому визначають мотиваційну спрямованість студентів на успіх і забезпечують внутрішню

готовність до досягнення як навчальних, так і майбутніх професійних результатів.

На цьому етапі формується інтерес до професійних знань, які є складовими професійної підготовки майбутніх учителів саморозвитку фахівців (психолого-педагогічні та спеціальні знання).

Процесуально-діяльнісний етап: безпосереднє створення умов для самореалізації студентів шляхом залучення їх у різні види професійної підготовки - у навчальну діяльність; позааудиторну навчальну і виховну роботу, педагогічну практику.

Залучення у різні види діяльності дозволяє студентові проаналізувати минулий досвід, спрогнозувати майбутні успіхи, опанувати способами конструктивного мислення й поведінки в цілому, тобто спрямувати мислення на реалізацію поставлених завдань і дій на подолання труднощів, а не уникання їх [3]. Оволодіння засобами конструктивного мислення обумовлене мотивом досягнення успіху й впливає на використання студентом засобів емоційного реагування й поведінки, на їх адекватність педагогічній ситуації в навчальній діяльності. На цьому етапі відбувається подальше визначення цілей і здійснення правильного вибору засобів досягнення успіху на основі самоаналізу й самопізнання.

Ситуація успіху надає можливість досягнення значущого навчального результату, що передбачає цілеспрямоване подолання студентами труднощів, які зустрічаються в навчальній і професійній діяльності, надання взаємної допомоги в досягненні успіху, конструктивну педагогічну взаємодію в цілому.

Процесуально-діяльнісний етап також передбачає організацію діяльності студентів щодо участі в ситуаціях успіху (набуття професійних знань, формування та самоформування умінь та якостей), забезпечення умов успішної діяльності, зацікавленість пізнавальним процесом. Педагог організує контроль початку і завершення роботи, забезпечення інтелектуального і емоційного підкріплення навчальної роботи, забезпечення

права вибору завдань, емоційне й інтелектуальне стимулювання пізнавальної діяльності.

Надалі відбувається освоєння майбутнім учителем способів організації власної діяльності на основі створення ситуацій успіху. Здійснюється відпрацювання професійних умінь через індивідуальну і групову взаємодію, результати діяльності стають і особистісне, і суспільно значущими. Студентами здійснюється розвиток професійних умінь та якостей. Основна увага надається організації такої діяльності, в якій відбувається відпрацювання способів діяльності до усвідомлення необхідності їх вдосконалення, відпрацювання окремих прийомів, операцій, отримання необхідної системи знань, апробація первинних умінь на практиці, відповідно, піддаються розвитку професійні вміння (*інтелектуальні, рефлексивні, організаторські тощо*) та професійно значущі якості.

На процесуально-діяльнісному етапі велику увагу слід надавати емоційній складовій ситуації успіху, що ґрунтується на розумінні ситуації успіху як можливості, у межах якої студент переживає стан радості, внутрішнього задоволення й комфорту від результатів навчальної праці. Він сприяє створенню комфортного психологічного клімату, атмосфери доброзичливості, позитивного настрою на навчальну й майбутню професійну діяльність, сприятливого емоційного стану особистості, адекватного емоційного сприйняття успіху й переживання почуттів, що супроводжують його (почуттів радості, гордості).

Рефлексивно-коригувальний етап: корекція змісту, форм і методів створення ситуацій успіху, коригування складу підгруп на основі оцінки та самооцінки результативності впровадженої технології.

На цьому етапі студенти використовують набуті професійні знання, вміння і якості, що дозволяють здійснювати аналіз і рефлексію, оцінку рівня і результативність участі у вирішенні ситуацій успіху. Оцінка здійснюється на основі механізмів рефлексії, що реалізуються в діяльності і включає діагностичні методики: метод самооцінки, методику самооцінки

ефективності різних видів діяльності студентів, а також тест на рівень рефлексії.

Як ми вже відзначили, що успішна професійна підготовка можлива при включенні студентів у вирішення ситуацій успіху. Тим самим створюється особливий ситуативний простір у структурі професійної підготовки, в якому будуть відображені основні параметри професійної діяльності. У студентів з'являється можливість «проживання» ситуацій успіху у даному просторі за допомогою вирішення проблем і реальних педагогічних утруднень, що виникають в ході її. Технологія організації цього процесу будується на застосуванні принципу імітації реальної професійної діяльності, в якій моделюється проблема та ситуація. Даний принцип реалізується як у процесі розгортання змісту навчального предмету при створенні ситуацій, так і при здійсненні діяльності по виходу з кризової ситуації, що «проживається» у процесі діяльності.

Рефлексивно-коригувальний етап має сформувати усвідомлене відношення до професійної підготовки, перетворити результат у мотиві для нової пізнавальної діяльності. Викладачу необхідно повернутися до підготовчо-моделювального етапу, повторити весь ланцюжок з вихідних позицій; здійснити емоційне схвалення і дати установку на подальшу успішну роботу, якщо результат адекватний зусиллям. Позитивно-перспективна оцінка роботи поряд з виділенням помилок та індивідуальна робота по подоланню прогалин у знаннях; перевірка умов навчальної роботи на попередньому етапі, організація ситуації подолання в майбутній діяльності, якщо результат не адекватний зусиллям [2].

Отже, підсумовуючи інформацію про етапи педагогічної технології створення ситуацій успіху майбутніх учителів у процесі професійної підготовки зазначимо, що створення ситуації успіху в процесі професійної підготовки на кожному етапі технології передбачає: забезпечення сприятливої атмосфери на заняттях і в процесі організації позааудиторної діяльності, що дає можливість студенту отримувати задоволення від успіху,

знімає емоційну напругу і страх.

Література:

1. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека / В.К. Вилюнас. - М.: МГУ, 1990. - 288с.
2. Коротаева Е.В. Ситуация успеха: психолого-педагогические механизмы и этапы организации / Е.В. Коротаева // Директор школы. - 2001. - №3. - С. 38-44.
3. Питюков В.Ю. Основы педагогической технологии / В.Ю. Питюков. - М., 1997. - С. 122.
4. Щуркова Н. Новые технологии воспитательного процесса / Н.Щуркова. - М.: Новая школа, 1993. - 112с.